

PARSHAT VA'ERA 2015 – SOURCE SHEET

GOD'S ANSWER TO ATHEISM, GNOSTICISM AND DEISM

Source 1: Kli Yakar - Shemot 7:17

פרק ז' פסוק י"ז : כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעֶה כִּי אֲנִי ה'

פרק ח' פסוק י"ח : לְמַעַן תִּדְעֶה כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ

פרק ט' פסוק י"ד : בְּעֵבוֹר תִּדְעֶה כִּי אֲנִי כֹמֵנִי בְּכָל-הָאָרֶץ

כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה'. לשון זה נאמר במכה ראשונה של סדר דצ"ך, וכן במכה ראשונה של סדר עדי"ש נאמר 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ', וכן במכה ראשונה של סדר באח"ב נאמר 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. גם מהר"י אברבנאל נתעורר על זה ופירש שפרעה היה חולק על שלושה דברים. האחד הוא מציאות ה' יתברך, כי כחש בה' ויאמר לא הוא ולא ידעתי את ה' (שמות ה ב) על כן נאמר במכה ראשונה בזאת תדע כי אני ה'. השניה, שהיה חולק לומר אם תמצא לומר שיש אלוה בנמצא מכל מקום אינו משגיח בשפלים, על זה נאמר כי אני ה' בקרב הארץ. השלישית הוא, שהיה חולק על יכולת ה' יתברך לומר שאינו יכול לשנות הטבע כלל, על זה אמר כי אין כמוני בכל הארץ, כלומר יכול לפעול כחפצו:

ואומר אני להוסיף ביאור על דבריו, להכניס כל שלוש מכות תחת סוג אחד, כי שלוש מכות ראשונות באו לאמת מציאות ה' יתברך, לפי שהמצרים אמרו שהיאור הוא אלהים אין עוד מלבדו, על כן עשה ה' שפטים באלהים להורות שיש גבוה מעל כל גבוה, וכן מסיק בבראשית רבה (פט ד) הרשעים מתקיימים על אלהים שנאמר והנה עומד על היאור שמע מינה שחשבוהו לאלהות, על כן נאמר במכת היאור בזאת תדע כי אני ה' וגו'. ובענין הצפרדעים ששרץ היאור הורה שגם היאור ישרוף דברים המאמתים מציאות ה' יתברך, כי פרעה היה מחלל ה' ואמר לא ידעתי את ה'. על כן הודיע היאור כי ראוי לקדש השם, כי הצפרדעים קידשו ה' ברבים כדאיתא (פסחים נג ב) שחנניא מישאל ועזריה מסרו נפשם על קידוש ה' ולמדו קל וחומר מצפרדעים שעלו בתנורים, ולפיכך לא מתו אותם שבתנורים כדמסיק בילקוט פרשה זו (רמז קפב) ובכנים נאמר אצבע אלהים הוא, הרי שבמכה זו גם החרטומים הודו והמליכו שמו יתברך, לומר שמכה זו ממנו יתברך והודאת בעל דין כמאה עדים דמי:

ובסדר עדי"ש נרמז כי הוא יתברך משגיח למטה בכל פרטי האישים, להוציא מלב האומרים שאין הקב"ה משגיח כי אם על כללות המין ולא בפרטות על כל דרכי איש, ולפי דבריהם הכל נכנס בערבוביא כי אין הבדל בין איש לחבירו ובין עובד אלהים לאשר לא עובדו, על כן בא עליהם הערב בערבוביא. וכתוב והפלתו ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב, וזה מופת חותך שיש הבדל בין צדיק לרשע ושהקב"ה משגיח על כל פרטי האישים, לכך נאמר שם למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, לומר

שהשגחתי הפרטית גם בתחתונים. וכן במכת הדבר כתיב והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, והיינו מצד השגחתו יתברך הפרטית. וכן בשחין שהיה האבק פורח בכל ארץ מצרים, ואף על פי כן הבדיל בין ישראל למצרים, לפיכך לא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה, רצה לומר שלא יכלו לעמוד בויכוח שהיה להם עם משה מפני השחין, כי לכל מכה נתנו סיבה חוץ לזו שלא יכלו לתת סיבה, כי כל המכות באו בפעם אחת על כל מצרים והחרטומים היו בכלל המכה, אבל מכת השחין בא תחילה על החרטומים ואחר כך על כל מצרים, שנאמר כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים, על כן לא יכלו לעמוד בויכוח, כי טען משה עליהם שחטאם גרם להם שלקו תחילה, לפי שעד הנה גרמו החרטומים קישוי לב פרעה בלהטיהם וכזביהם:

בסדר באח"ב פירש מהר"י אברבנאל שבאו לאמת יכולת ה' יתברך. ולי נראה שפרעה טען שתי רשויות הם, על כן נאמר במכה ראשונה של סדר באח"ב למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, רוצה לומר אין עוד מלבדו יתברך איזו רשות אחר, מכלל שפרעה טען שיש עוד אלוה אחר ונראין הדברים שטען זה על מזל טלה והשמש, כי מצינו ששלושה מכות היו מונעים אור השמש והמזלות, כי ברדת הברד מסתמא היו השמים מתקדרים בעבים עד שלא יכלו לראות השמש כל זמן ירידת הברד, ובמכת הארבה כתיב ויכס את עין הארץ, היינו השמש כי היא עין הארץ, לפיכך ותחשך הארץ, וכן במכת החושך, וכן מכת בכורות בלילה, וכל זה ראייה שטען פרעה על השמש ומזל טלה שכוחם גם כן גדול, על כן נאמר בברד אשר לא היה כמוהו, וכן בארבה נאמר לפניו לא היה ארבה כמוהו, וכל זה מופת למאמר כי אין כמוני בכל הארץ. וכל שכן מכת בכורים שהוא סימן להכנעת מזל טלה בכור לכל המזלות, ודבר זה מחוור יותר מן פירוש מהר"י אברבנאל, ולשון הכתוב מוכיח האומר כי אין כמוני:

Source 2: R' Samson Raphael Hirsch - Shemot 7:15 – The 10 plagues – an alternative view

ונצבת לקראתו. לפנינו תחילתן של עשר מכות. נפתח נא את עיונו בדרך של סקירה. כבר רבי יהודה חילקן לקבוצות לפי סימנים אלה: דצ"ך, עד"ש, באח"ב. חלוקה זו מתקבלת מאליה מתוך עצם תאור הקורות. כי בשתי מכות קודמת התראה ברורה, ואילו השלישית, דהיינו: כנים, שחין, חושך, באה בלא אזהרה. הוזה אומר: השלישית הינה העונש על שלא שעו אל שתי הראשונות.

אם נעיין מקרוב, נמצא זיקה של הקבלה בין שלוש הקבוצות הללו ובין שלוש הבחינות, שהיו שורשה של גלות מצרים ובוטלו על ידי הגאולה. גרות, עבדות ועינוי היו מרכיביה של הפורענות, אשר מצרים הביאה על ישראל, ובס חטאה. וכמידתן של אלו כן מידתן של המכות, בהן נענשו: גרות עבדות ועינוי.

דם ערוב וברד הדגימו למצרים, כי אך גרים היו בעצמם בארצם הם, ומה היא זכותם אפוא לשלול מישראל את משפטם, בנימוק שגרים היו. צפרדע דבר וארבה חשפו את אפסות היסוד, עליו השתיתו את

גאוות אדנותם על המושפלים לעבדות. כנים שחין וחושך היו עינויים שאילצום לחוש על גופם, מה הרגשת הנתון במישטר של עינויים שיטתיים. ואילו מכת בכורות חתמה את המערכה והביאה לאחרונה את הגאולה.

סיווגן של המכות הוא אפוא כדלהלן :

גרות ~ דם, ערוב, ברד

עבדות ~ צפרדע, דבר, ארבה

עינוי ~ כנים, שחין, חושך

גאולה ~ מכת בכורות

דצ"ך מפכח משגעון גרות עבדות ועינוי על ידי גילוי גבורת ה' במים וביבשה.

עד"ש מפכח משגעון גרות עבדות ועינוי על ידי גילוי גבורת ה' ביושביה החיים של הארץ.

באח"ב מפכח משגעון גרות עבדות ועינוי על ידי גילוי גבורת ה' במעטה האוויר המקיף ארץ ותושביה.